
Terezínská iniciativa 74

ČASOPIS MEZINÁRODNÍHO SDRUŽENÍ

březen 2015

Foto: Matěj Stránský

***Aleš Veselý, autor Brány nenávratna,
při slavnostním odhalení své monumentální sochy
9. března na nádraží Bubny***

(více na str. 4)

8. březen v Pinkasově synagoze v Praze

Foto Viktorie Kučerová a Matěj Stránský

Tradiční tryznu za všechny oběti Rodinného tábora zahájil v neděli 8. března v Pinkasově synagoze Leo Pavlát. Nejdřív přivítal všechny přítomné a pak zapálil šest svíček. Za židovské maminky, za tatínky, za babičky, za dědečky, za děti a za všechny ostatní.

Následoval projev Hanuše Hrona, který otiskujeme:

Zdá se, že naším osudem se stalo vzpomínání. Vzpomínání na naše blízké a na naši zmizelou komunitu. Což o to, na minulost vzpomíná každá lidská myslící bytost. Ale my máme, žel, toho vzpomínání více a krom toho už dlouhých 70 let. Říká se, že čas léčí, což je pravda, ale jak každý z nás ví, občas i ta nejlepší léčba selže. Život ale nekouká vlevo ani vpravo, klidně jde dál, a mnoho šancí si alespoň potichu stranou fňuknout nám neposkytuje. Asi je to tak lepší.

Přátelé, dnes, snad právě v těchto chvílích, je to 71 let, kdy 3 792 českých židů, našich bratrů a sester, putovalo z prostoru tak zvaného Rodinného tábora v Osvětimi k plynovým komorám osvětimského popraviště. Naděje umírá vždy jako poslední, a tak snad v té chvíli ještě věřili nacistické lži, že jsou jen stěhováni do jiného tábora jménem Heydebreck. Ale v nočních hodinách z 8. na 9. března 1944 byla tato obludná lež naplněna a hromadná vražda největšího počtu československých občanů v dějinách Protektorátu vykonána.

Promiňte mi nyní prosím několik čísel, ale myslím, že naši mrtví si jejich vyslovení zaslouhují. Do Rodinného tábora Osvětim odešlo od 6. září 1943 do 18. května 1944 v sedmi transportech (Dl, Dm, Dr, Dz, Ea, En, Eb) celkem přes 17 500 živých lidí. Do osvobození jich živých zůstalo sotva 1 500. Nejhorší na tom hrozném čísle je, že je to jen zlomek našich obětí.

Vlastní rodinný tábor existoval pak až do poloviny července 1944, kdy po provedených selekcích bylo na práce vyčleněno 3 500 mužů a žen, ze kterých nelidskou prací přežila sotva jedna třetina. Zbývajících 6 500 vězňů Rodinného tábora bylo pak, včetně mnoha set dětí, zavražděno v plynových komorách.

O smyslu zřízení Osvětimského rodinného tábora se lze jen dohadovat. Předpoklad, že nacisté po úspěšné kamufláži pro Mezinárodní červený kříž v Terezíně

Leo Pavlát zapálil šest svíček

(foto M. S.)

Na tryzně promluvil Hanuš Hron

(foto V.K.)

chtěli potěmkinovu vesnici opakovat i v Osvětimi, je snad možný.

Tyran každý svůj neúspěch vždy řešil jednoduše. Černou popsanou tabuli prostě smazal a začal naše utrpení psát

znovu. Křídý pro nové nelidské pokusy bylo stále dost. Lhostejno, zda to byla dvojčata, bialystocké děti, rodinný tábor, či likvidační pracovní nasazení na stavbách, které nebyly nikdy a nikde

dokončeny. Kdyby jejich moc trvala o rok či dva déle, bílá křída by zmizela úplně. To se však při všem našem neštěstí našťestí nestalo.

Dovolte mi nyní několik snad nelaskavých slov. Po časech nedávné minulosti, kdy jakékoliv veřejné zmínky o naší existenci byly, mírně řečeno, nežádoucí, přišly nyní roky, kdy jsme se dostali na výsluní pozornosti. Stali jsme se vzácnými pamětníky, po kterých je poptávka. Nepopírám, je to příjemné. Ale někdy mám dojem, že nás z toho drobtáko obletuje sebestřednost výjimečnosti. K tomu chci jen uvést, že hubení lidských menšin lidskými většinami je tak dávné jako lidstvo samo. Namátkou dvě nejbližší události: v letech 1915–1918 zahubila turecká muslimská většina přes 1,5 milionů křesťanských Arménů, které vyhnala do syrských pouští a nechala je tam bez pomoci zahynout. V letech 1975–1979 (tedy už po holocaustu) zahubili Rudí Kmérové přes dva miliony Kambodžanů. Historicky je to pochopitelně úplně odlišné, ale hrůzné pocity matek, otců, dětí či starců jsou vždy ty samé. Lhostejno, zda se to odehrává v Evropě, Asii, Americe či Africe. Lhostejno, zda postiženými jsou židé, křesťané, Indiáni či Romové.

Naše setkání se koná pod střechem Pinkasovy synagogy, na jejíchž zdech jsou napsána jména všech našich obětí. Možná, že to zní absurdně, ale za uplynulých 70 let nebyl tento seznam rozšířen ani o jednu další novou oběť. Přátelé, s politickým děním v této zemi samozřejmě můžeme či nemusíme souhlasit. Ale bezpečnost, pomineme-li politické pogromy 50. let, nám zde snad zaručena byla. Někteří to považují za samozřejmost, ale já si myslím, zejména po posledních událostech v Paříži a Belgii, že to tak samozřejmě není. Snad by občas trochu hlasitějšího poděkování těm, kteří za to odpovídají, bylo na místě.

Moji milí, jsme zde jako poslední bašta naší předválečné, tolerantní a laskavé židovské komunity v Čechách. Pochopitelně i po našem odchodu zde zůstanou četní opatrovníci našich idejí a majetků, ale už to nebude totéž. Omlouvám se za pesimismus, ale uvedu příklad mé rodiny. Po válce jsem se oženil s židovskou dívkou, dokonce vnučkou rabína, se kterou mám tři děti. Ty s nežidovskými partnery mají sedm mých vnučat a tato

(foto M. S.)

Mezi přítomnými byl i Gary Koren, velvyslanec Státu Izrael v ČR

(foto M. S.)

opět s nežidovskými partnery mají zatím jedenáct mých pravnoučat. Dále nemám odvahu přemýšlet. Občas v satirické euforii pronáším větu: „S mojí rodinou to Hitlerovi nevyšlo.“ Ale ve skutečnosti asi vyšlo. V chemii a ve fyzice existuje pojem pod a nadkritické množství. Při podkritickém množství reakce nastat nemohou. A nás zde bohužel zbylo právě jen to podkritické množství. Je to ztráta nejen naše, ale i pro celou českou společnost, ve které žijeme. Židovských jmen, která vstoupila do našeho národního i mezinárodního povědomí, je

mnoho. Zasloužilo by se je vyjmenovat. Ale jakou mám jistotu, že na někoho z těch mnoha nezapomenu?

Přátelé v lásce! Na konání dobrých činů už nezbyvá síl, ale dobré myšlenky a slova ještě zůstávají. Až nebude ani slov, ponechme si dobré myšlenky až do úplného konce.

Tryznu ukončila modlitba vrchního zemského rabína Karola E. Sidona a rozloučení Leo Pavláta s poděkováním přítomným za účast.

„Brána nenávratna“ sochaře Aleše Veselého byla odhalena na nádraží Bubny

Silvie Marhoulová, foto Matěj Stránský

V pondělí 9. března odpoledne byla na nádraží Bubny v Praze 7 za účasti pamětníků holocaustu slavnostně odhalena socha, nazvaná jejím autorem Alešem Veselým „Brána nenávratna“. Jde o první praktický krok přestavby nádraží v Centrum pro historii. Jeho realizátorem je obecně prospěšná společnost Památník Šoa Praha o.p.s. Ceremoniálu se kromě přeživších zúčastnil i ministr kultury Daniel Herman, primátorka hlavního města Prahy Adriana Krnáčová, předseda TOP 09 kníže Karel Schwarzenberg, členové diplomatického sboru, řada osobností z kultury a široká veřejnost.

Odhalením objektu Brána nenávratna završila společnost Památník Šoa Praha první etapu své činnosti: dokončila projekt revitalizace objektu nádraží Bubny, který obdržel stavební povolení, jež již nabylo právní moci. Koncepce projektu připomíná nejen příběhy téměř padesáti tisíc deportovaných pražských židů, ale také roli mlčící většiny přihlížející transportům. Projekt byl nazván PAMÁTNÍK TICHÁ, BUBNY.

Pavel Štingl, filmový dokumentarista, zakladatel obecně prospěšné společnosti Památník Šoa Praha, říká: „Odhalení monumentálního objektu Aleše Veselého není jen uvedením nové sochy ve veřejném prostoru Prahy, ale především sdělením veřejnosti i politikům, že koncepce proměny nádraží Bubny pro PAMÁTNÍK TICHÁ je připravena k realizaci. Nyní bude jen otázkou rychlosti financování, kdy se podaří památník otevřít pro veřejnost.“

Monumentální „BRÁNA NENÁVRATNA“ akademického sochaře Aleše Veselého, je dvacetimetrová kolejnice zdvižená k nebi. Symbolizuje Jákobův žebřík.

Socha je symbolickým začátkem proměny nádraží v Památník. Deportacemi

Aleš Veselý se sochou Brána nenávratna během výroby, listopad 2014

židů a odsunem Němců přišla Praha o dva osobité kulturní charaktery. Skončil tak česko-židovsko-německý dialog, který byl unikátní identitou metropole.

Devátý březen byl pro odhalení monumentu zvolen záměrně. Připomíná noc z 8. na 9. března roku 1944, kdy bylo zavražděno téměř čtyři tisíce mužů, žen a dětí z tzv. „Terezínského rodinného tábora“ v plynových komorách Osvětimi.

Brána nenávratna

Toman Brod

Přeživší vězňové Terezína a Osvětimi položili u paty sochy květiny

Z továrny na čokoládu do továrny na smrt

Text i foto: Jan Nechanický

25. října minulého roku proběhla ve Velimi slavnost k 96. výročí vzniku ČSR a ke stému výročí začátku 1. světové války. Součástí tohoto ceremoniálu byla i výstava a vzpomínka na židovskou továrnickou rodinu Glaserů a jejich čokoládovnu Velim.

Rodina Glaserova byla velmi bohatá a známá rodina židovského původu, velmi oblíbená u lidí všech vrstev během první republiky. Jejich továrna měla až 500 zaměstnanců, exportovala po celé střední Evropě. Jako zcela první továrna v Evropě začala ve dvacátých letech minulého století vyrábět žvýkačky, dále – čokoládové figurky, želé, arabesky, kakao, čokolády různých druhů a mnohé kávové náhražky... Tyto výrobky byly vyhlášené i daleko za hranicemi Československa. Rodina byla velmi nekonfliktní, továrník Rudolf Glaser vždy na zimu nechal polít svoje tenisové kurty vodou a vytvořit kluziště. Všechny děti měly kde bruslit a dostávaly čaj, kakao i čokoládu. V létě se hrál tenis a volejbal. V areálu továrny zařídila rodina i kino. Když přišla okupace, vše se židovské rodině náhle změnilo k horšímu. Majetek byl zkonfiskován, rodina odjela do Prahy, kde měla ještě několik bytů, např. v ulici Biskupská u Bílé labutě. Syna Tomáše stihla rodina poslat do Anglie, kde se stal letcem R.A.F. Dcery to již nestihly a zůstaly s rodiči v rozbořeném Protektorátu. 16. října 1941 byla celá rodina poslána prvním transportem českých Židů do ghetta v polské Lodži a dále do Osvětimi, kde zemřela paní Vilma s manželem Rudolfem. Dcery Hana a Věra Glaserové Osvětim přežily a byly poslány do Bergen-Belsenu a přežily i ten, ale Hana zemřela na následky tyfu. Nejmladší dcera Věra se léčila ve Švédsku a potom jela za bratrem do Londýna. Ten se však právě v tu dobu se svým letadlem zřítíl a tragicky zahynul. Věra odešla do Kanady a měla tři dcery. Hrůzy z táborů smrti se jí však vracely, a tak se rozhodla spáchat sebevraždu, vrhla se do Niagarských vodopádů.

Na sobotní a pro některé již páteční slavnosti přijeli do Velimi pamětníci a rodina z celého světa. Vnučky pana Glasera Ann Sharp s manželem a Mary Marlowe z Kanady, synovec Peter Glaser s manželkou z Vídně a pamětníci a přátelé rodiny ze všech koutů republiky. Na události vystoupili a zavzpomínali přeživší holocaust – paní Erika Bezdíčková, paní Věra Egermayerová a pan Mario Petrovský. Rodina Glaserova, přátelé, známí a pamětníci byli s výstavou i s průběhem oslav spokojeni a velmi šťastní, že mohli Velim navštívit, a ještě při takovéto příležitosti. Pětadevadesátiletý synovec Rudolfa Glasera na výstavě promluvil takto: „Jsem nesmírně rád, že zde mohu být. Našel jsem zde fotografie své rodiny a poznal jsem na nich i sebe samotného! Vůbec jsem neměl o těchto fotografiích ponětí, našel jsem je až po 80 a 70 letech a vidím zde i mnoho známých tváří. Setkávám se zde se svými neteřemi téměř poprvé! Děkuji!“

Na fotografii zleva je Jan Nechanický a pan Peter Glaser s manželkou

Vnučka pana Glasera, která je mimo jiné aristokratka, promluvila takto: „O svých předcích jsem bohužel nevěděla téměř nic! Až do té doby, kdy mi napsal Jan. Jsem za celou svou rodinu šťastná, že zde mohu být a že pro nás má díky Janovi a informacím od něj život mnohem větší smysl! Přináší mi to ohromnou radost, ale i ohromný smutek. Jan – a to je mu 16 let – pátrá tak úžasně, že nám odkrývá život mé rodiny i během holocaustu a to přináší i veliký smutek, dozvídat se ty hrůzy. Nikdy předtím jsme se to nedozvěděly a nevěděly žádné podrobnosti, i když jsme dlouho pátraly. Děkuje se za vše!“

27. leden 2015 – 70 let od osvobození Osvětimi

Ohlasy účastníků oslav

Jana Dubová:

Není mi právě nejlépe, ale těším se na tuto oslavu ve Španělském sále Pražského hradu za účasti prezidenta a mnoha diplomatů a také na setkání s přáteli, kteří jako já přežili šoa.

Jsmo už staří, mnozí nemocní, dožíváme se pomalu 90 let, někteří i více; je zázrak, že tu ještě jsme a můžeme hrdě říci: **MY JSME TO PŘEŽILI!**

Hostesky nám pomáhají z kabátů, ukazují jak a kudy jít, samé mladé dívky, milé a zdvořilé, kolem nás nádhera hradních místností a chodeb, plno svátečně oděných hostů. Jsou nám nabízeny nápoje, stoly se prohýbají pod všelijakými dobrotami, ovocem a zákusky. Pánové a dámy, známí i neznámí a tu a tam i nějaká veřejně známá tvář.

A tak se procházíme a konečně se otevírají dveře do Španělského sálu, kde se chystá koncert symfonického orchestru. Utváří se velký chumel lidí, mezi nimi Hanka, Anka, Bohuna, Edita a jiné kamarádky a tlačíme se dovnitř mezi ostatními. Nakonec jsme navzájem odděleny od sebe a s údivem konstatujeme, že nás, přeživší oběti holocaustu, nejen nikdo neví, ale ani nás neuvádí na předem rezervovaná sedadla na nejlépeším místě v sále.

Někdo nás přece mohl uvést a představit hostům, že naše skupina starých dam a pánů tu hrůzu šoa přežila!

Možná i pan prezident nám mohl potřást rukou nebo se aspoň zmínit!

Koncert s obrazovým podtextem byl nádherný, úžasný, emotivní! Tekly nám slzy, mysleli jsme na ty naše drahé, kteří nepřežili, a znovu jsme se octli v těch místech před 70 lety...

MYTO ZNOVU PROŽILI! A vlastně to nikdo nevěděl.

Pavel Werner:

Byl jsem především překvapen bezvadnou organizací a hlavně počtem personálu, který se okamžitě zajímal, zda něco nepotřebuji. Překvapilo mne též složení účastníků – převažovala mladá a střední generace nikoliv naše. Dříve narození se téměř nevyskytovali. Když jsem vešel do sálu, byl jsem nasměrován do jedné ze dvou posledních řad – na sedadlech byly archy s nápisem *holocaust survivor*. Pokud jsem si všiml, poslední řady neměly sluchátka pro simultánní překlad. To vše mně nevadilo, neboť jsem byl uchvácen celkovou atmosférou. Teprve později, doma, jsem si řekl, že pokud jde o nás přeživší, předpokládala se znalost anglického jazyka, neboť pouze pan prezident Zeman mluvil česky. Občerstvení s perfektní obsluhou, nedaleko vynikal u kulatého jídelního stolu klobouk vrchního rabína Izraele (podle informace ing. Sedláčka, jdoucího kolem). U téhož stolu seděl dirigent a nějaký ruský generál.

Hodnotím-li nezáužatě první část na Pražském hradě, pak vše odpovídalo přesně heslu – Nech náš lid žít. U nás v Česku jsme, my přeživší, obvykle středem pozornosti. Heslo naopak se týká především nastupující generace a s tím se plně ztotožňuji.

Anna Hyndráková:

Hodnotím pozvání na Pražský hrad z dvojího hlediska. Jednak organizačního, což bylo dosti neuspokojivé. Někteří pozvaní museli hledat, kudy se dostanou k té správné bráně a případně celý areál obíhat (nebo se šourat) okolo. Také zasedací pořádek byl neuspokojivý, nepřehledný. Některá místa byla označena cedulkami VIP, jiná přeživší. To byla většinou místa vzadu nebo po stranách. Jako bývá ostatně i v Senátu. Jinak nám nebyla věnována žádná pozornost. Chování personálu ale bylo pozorné.

Program byl naopak dobrý (nehodnotím projevy). Hudba byla vynikající a skvěle doprovázena a doplněna filmy, promítanými na pozadí sálu. Výsledek byl strhující. Zajímalo by mne, kdo byl autorem této performance. Nemám v ruce program, proto nejsem konkrétnější.

Auschwitz po 70 letech

„The Past is Present“

Michal Salomonovič:

27. ledna 2015, mrazivý a zasněžený bývalý koncentrační tábor Auschwitz-Birkenau, asi podobně jako tehdy, před 70 lety při osvobození. Přes sto bývalých vězňů z celého světa přijelo, aby si na slavnostní vzpomínkové akci připomnělo nejen kus svého života, ale i těch, pro které to byla konečná stanice. Nejpočetnější byly delegace z Izraele a USA.

Ve velkém stanu, vybudovaném přes bránu do KT Birkenau, jsme se sešli my, bývalí vězni, spolu s těmi, kteří nás doprovázeli, a političtí představitelé států a vlád. Českou republiku reprezentoval předseda vlády Bohuslav Sobotka, tři ministři, zástupce FŽO a já, jako přeživší vězeň, spolu se svým bratrem, také bývalým vězňem, dnes rakouským státním občanem.

Vzpomínková akce začala odpoledne vystoupením prezidenta Polské republiky Bronisława Komorovského. Poté promluvil předseda Světového židovského kongresu Ronald Lauder o důležitosti této vzpomínkové akce a o antisemitismu v některých zemích.

Dva bývalí vězni zavzpomínali krátce na život „za ostnatým drátem“ nejen tohoto koncentráku, ale i dalších, kde jsme neměli jména a byli jsme jen čísly. Pak byl promítnut dokumentární

film Stevena Spielberga o šoa a političtí představitelé jednotlivých států šli klást květiny a svíčky k památníku v Birkenau. Někteří, jmenujme alespoň prezidenta Ukrajiny Petra Porošenka, pak přišli zpět mezi bývalé vězně, aby si s nimi podali ruce a vyměnili několik slov, podobně jako představitelé Světového židovského kongresu Ronald Lauder a Robert Singer. Všichni přeživší dostali od představitelů Muzea Auschwitz-Birkenau pamětní medaile.

Známý americký režisér a producent Steven Spielberg se svým štábem

využil této jedinečné příležitosti a natočil v hotelu v Krakově kratší rozhovory s přeživšími a jejich doprovodem.

Byla to důstojná vzpomínková akce. Nekonal se sice v tak noblesních prostorách, jako byl Pražský hrad a prostory Slovanského domu, ale mrazivé počasí se vstupní bránou Birkenau, kterou jsme měli po celou dobu stále před očima, mezi lidmi, které spojoval stejný osud „koncentračníka“ a tiché vzpomínky na ty, které jsme zde ztratili, dodávaly této akci punc historické jedinečnosti a neopakovatelnosti.

A opět střípek od našich mladých přátel z *Přírodáku*

Pavel Werner

Byl jsem pozván na 1. kolo druhého ročníku soutěže „Převezměte terezínskou štafetu“, kterou pořádá Přírodní gymnázium v Praze. Tentokrát šlo o další terezínský časopis Rim-rim-rim, který vydával domov č. 7 v areálu L 417. Musím se přiznat, že na rozdíl od časopisu VEDEM mně tento časopis nic neřikal.

50 týmů z celé republiky se tohoto kola zúčastnilo. Již ten počet je fascinující. Pozváno do Prahy bylo 30 nejlepších týmů – přijeli školáci např. z Humpolce, Brušperka, Havířova, Buchlovic, Plzně atd.

Již program tohoto kola byl jedinečný a ti, kteří jej připravili, si zasluhují naše uznání a hlavně obdiv – i když kolektivu *Přírodáku*, jak ho nazývám, se pod vedením ředitele Tichého a jeho party dostalo již několikrát. Šlo o hru – školáci měli nalézt v areálu děti se žlutou páskou na rukávě. Takto označení žáci představovali různé osobnosti a soutěžící měli zjistit, o koho se jedná. Nebylo to snadné. Na nádraží Bubny, kde se shromáždilo ve dvořaně asi 100 mládežníků, byli vyhlášeni vítězové, předány ceny a diplomy. Jménem TI jsem je pozdravil (také pomáhal předávat diplomy) a krátce jim o tomto místě řekl režisér Pavel Štingl. Pan ředitel vzal kytaru a zazpívala se terezínská hymna a několik písniček.

Poté se ti, kteří se mohli zdržet a bylo jich hodně, přesunuli o 300 metrů dál do budovy, v níž sídlí Přírodní škola. Tam bylo připraveno občerstvení, které připravili rodiče studentů gymnázia, a proběhla krátká beseda se mnou. Velice se mi líbil David Kubec a jeho rap s kytarou a kazeťákem, doprovázený známou pěvkyní školy Timeou Pražákovou, vše na motivy básně Hanuše Hachenburga.

Soutěž pokračuje druhým kolem, týmy budou tvořit časopisy, písničky i filmy. Koncem března proběhne setkání s pamětníky ze zahraničí, s těmi, kteří psali onen časopis na sedmičce.

Detektivky, na které se dívám třeba i po třetí...

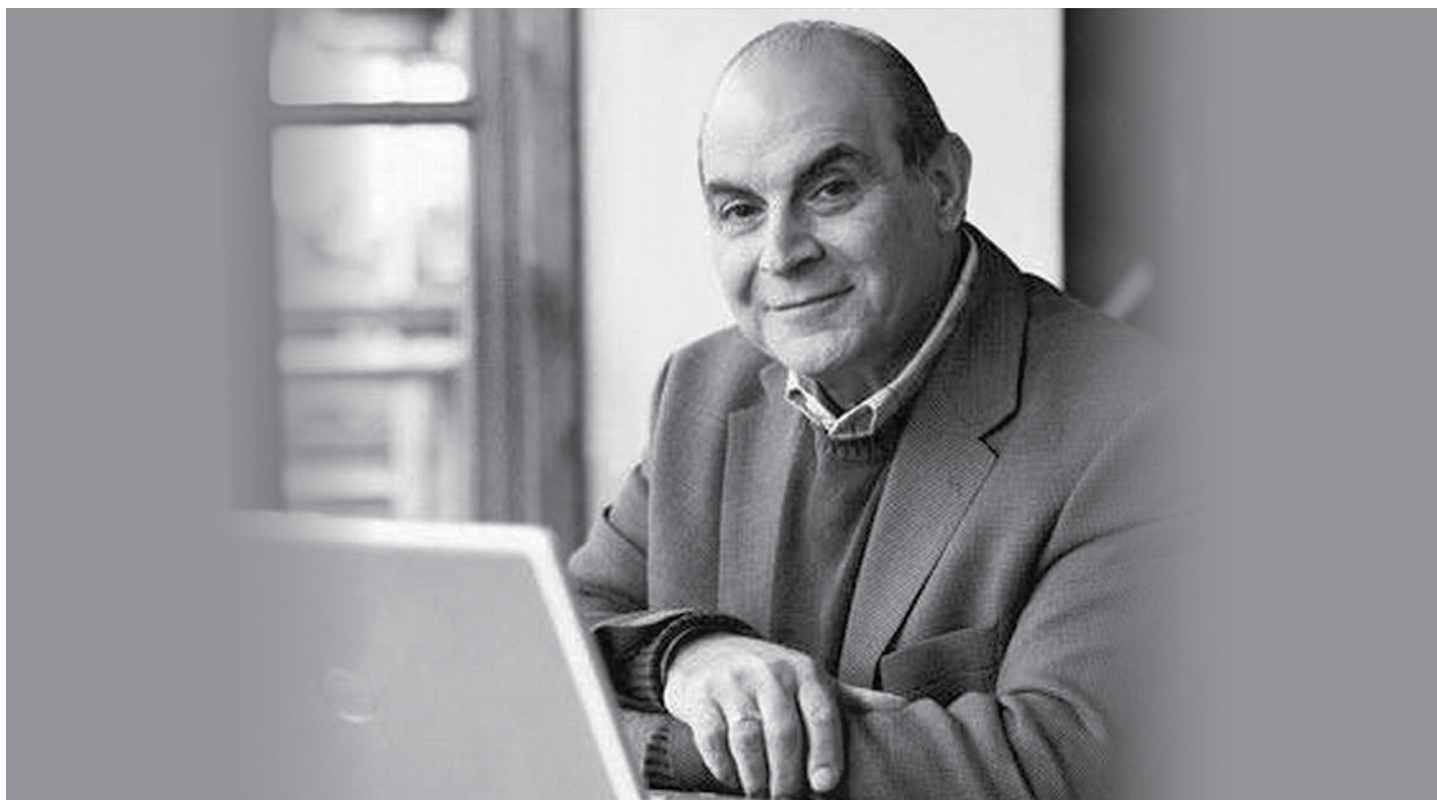
Michaela Vidláková

Ne pro zápletku od Agathy Christie, ale pro herce, který představuje Hercula Poirota. Ty jeho uhrančivé oči. Ten jeho úsměv. Pochopení lidské duše. Hlava jako vajíčko, maličko směšný svou pedanterií. David Suchet, prapůvodem rodinného příjmení Suchedowitz. Nebo Šochet?

Jednoho dne známý herec začal pátrat po původu své rodiny. Věděl, že rodinné kořeny z tatínkovy strany sahají kamsi na východ. A snad, že tyto kořeny jsou židovské a jejich jmé-

snad v místě zvaném Kretinga, jinak též Krottingen, Kovno. Toto místo patřilo do oblasti, kam carské Rusko ve snaze po segregaci, usídlilo většinu Židů. Oblast tvořil pruh táhnoucí se od Baltu až k Černému moři. Ovšem židovské obyvatelstvo tam žilo pod silným útlakem, s vysokými daněmi a za vzrůstajícího antisemitismu. Rodině se ale zřejmě podařilo uprchnout a usídlit se v nedalekém německém Memelu, kde byl, pokud jde o život Židů, relativní klid.

Jenže v Kretinze se žádné doklady o přítomnosti Suche-

no že znělo Suchedowitz. Ale jeho otec Jack Suchet, který se narodil v Jižní Africe a do Anglie se přestěhoval jako mladý muž, o původu svých předků nikdy před ním nehovořil. Až když David oslovil svého staršího bratra Johna, dozvěděl se, že jednou jedinkrát se otec otevřel a hovořil o svém otci, Davidově dědečkovi Isidoru Suchedowitzovi. Ten si změnil příjmení na Suchet po vystěhování do Jižní Afriky. Pocházel prý z Memelu, nyní Klajpedy v Litvě, tehdy ale byl Memel ještě součástí Východního Pruska. David se obrátil na další příbuzné, kteří zůstali v Jižní Africe. Od nich získal přesvědčivý úřední doklad o změně jména i o datu vystěhování do Jižní Afriky v r. 1896. Tehdy se tam společně vystěhovali Isidor a jeho bratři Benjamin a Josef. Dozvěděl se i jména svých praparodičů, Jakova a Beily, kteří se vzali, když jemu bylo 17 a jí teprve 14 let.

Aby se dozvěděl přesnější podrobnosti, bylo nutno pít se přímo v Memelu – Klajpedě. Tam se ale ukázalo, že rodina Suchedowitzů tu sídlila až kolem r. 1895 nebo 1898 – kde však před tím? David se nakonec dopátral, že dědeček Isidor a jeho bratři se narodili na ruské straně nedaleko Memelu,

dowitzů nenacházely. Trocha studia o židovských jménech ale přece vnesla světlo do bádání. Odpojíme-li příponu -owitz, zbývá Suched. Tomu nejbližší hebrejský ekvivalent by mohl být Šochet (košer řezník). A skutečně se v roce 1866 našly doklady o pobytu Yankela – Jakova a Beily Šochetových, a to v Tryškiai, 80 km od Kretingy. Takže tam byla prakolébka Hercula Poirota. Jakov a Beila Šochetovi, v Memelu později Suchedowitzovi. Beila tam žila ještě nejméně v r. 1898, Jakov tam r. 1895 zemřel. Co ale vedlo jeho syny k vystěhování z poklidného Memelu? Jednoduché: I tam nastávaly koncem 90. let 19. stol. problémy pro židovské uprchlíky z Ruska, bývali vypovězeni zpět odkud přišli, do míst ruského útisku. A tak – i když ani to zřejmě nebylo tak jednoduché – se Isidor, Benjamin a Josef odebrali do Jižní Afriky, až nakonec skončila Davidova rodina v Anglii. To je zachránilo před osudem většiny Židů, kteří zůstali tam, odkud rodina původně pocházela.

Suchet – Šochet. Můj oblíbený Hercule Poirot. (Zpracováno podle internetové verze vysílání BBC – *How we did it.*)

„Jaká morálka platí v pekle?“

(Citát z knihy Holgera Hintzena: *Zwei jüdische Schicksale*)

Michaela Vidláková

Žurnalista Holger Hintzen bude mít 23. dubna 2015 v Brémách přednášku na téma *Retribuční procesy proti kolaborantům a Němcům v letech 1945–48 v ČSR (Případ Raphaelson)*.

Známe to ještě z povinné četby: „...tam leží bez víry samovrazi, tam leží Maryčka Magdonova...“

Podobně je na pražském Novém židovském hřbitově zapomenutý hrob bez nápisu, kde je vzadu u zdi pohřben Paul Raphaelson.

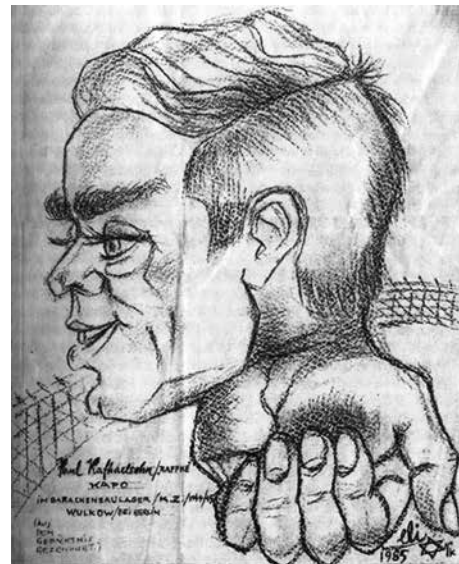
Kdo to byl? Žid narozený v r. 1906 v německém Mönchengladbachu. Žid, popravený mimořádným lidovým soudem v r. 1947 za svou protektorátní činnost.

V Mönchengladbachu žil ve smíšeném manželství, což mu po nástupu nacistů přineslo útoky ve *Stürmeru* co by hanobitele rasy a v červenci 1942 deportaci do Terezína. Tam se poměrně brzy dostal do vedení Hundertschaftu (pro nezasvěcené: po příchodu do Terezína bývali vězni na 100 dní nasazováni na nejnepříjemnější práce, proto Hundertschaft), již zde údajně projevoval své bezohledné sobectví, mj. si přivlastňoval poukazy na zvýšené příděly, které měl rozdělit těžce pracujícím. Později byl zařazen do skupiny, která byla poslána do pracovního tábora Wulkow, což bylo jedno z komand dlouhodobě pracujících mimo Terezín, ale stále přínáležejících k Terezínu. Tam se stal kápem a pravou rukou bestiálního SS-komandanta Franze Stuschky. Podle výpovědi některých vězňů byl Raphaelson stejně sadistický a krutý jako rakouský esesák, jehož předkové kdysi nejspíše nesli poetické české jméno Stuzka.

Po válce se Paul Raphaelson vrátil do rodného německého Mönchengladbachu a stal se členem městské rady, vedoucím

Úřadu pro péči o bývalé vězně a dokonce předsedou židovské obce, byl však odhalen a vydán do poválečného Československa, kde byl v červenci 1947 postaven před Mimořádný lidový soud. Mimořádné lidové soudy pracovaly rychle a trestaly tvrdě. Původní obvinění ze spolupráce s nacisty bylo v průběhu procesu po výslechu svědků, kteří vypovídali o tom, jak bil vězně, jak je udával, takže mnoho jich bylo posláno za trest na Malou pevnost nebo do jiných koncentráků, rozšířeno na ubližování a ohrožení života československých občanů. Rozsudek pak zněl: trest smrti oběšením. Raphaelson se odvolal, požadoval slyšení dalších svědků, neboť tyto prý byli proti němu zaujati. Jenže odvolání nemělo odkladný účinek – a trest (šlo o Mimořádný lidový soud!) měl být vykonán 2 hodiny po vynesení rozsudku. Což se také stalo. Měl dvě poslední přání: aby jeho stříbrné hodinky poslali na památku jeho rodině a aby ho pohřbili na pražském Židovském hřbitově. První přání bylo zamítnuto, neboť bylo vysloveno i propadnutí jmění, ale druhému bylo vyhověno s tím, že při pohřbu ho smí doprovodit pouze rabín a hrobníci. Žádný zpěv, žádné květiny, bezejmenný hrob u zdi. To bylo tedy splněno. Leží u zdi, z jeho hrobu dnes vyrůstá mohutný strom, aniž by tam bylo místo pro náhrobní kámen.

Paradoxů je tu několik: Největším paradoxem je, že Stuschka byl zatčen v Rakousku a přes svou krutost a přes to, že zavínil smrt několika, snad desítek vězňů, že byl členem zločinecké organizace SS, že pracoval mj. na pražském úřadu, který organizoval židovské deportace, po válce byl v Rakousku, jak už to tam bývalo zvykem, odsouzen pouze k 7 letům vězení a v klidu pak žil až do r. 1986. Naproti tomu Raphaelson byl sám vězeň, do podmínek koncentračního tábora se nedostal ze své vůle, šlo mu hlavně o to přežít, a to co nejlépe, i za tu cenu, že ublíží stejně postiženým souvěrcům. Ten dostal provaz. Byl ten trest spravedlivý? Přiměřený? **Jaká morálka platí v pekle?**

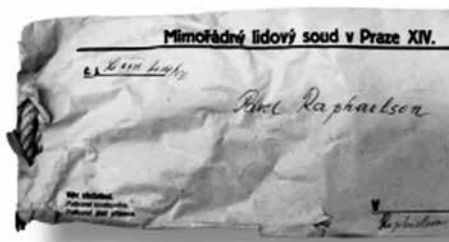

Karikatura znázorňující Paula Raphaelsona jako úplatného kápa (Židovské muzeum v Praze)

Jaká morálka platí v pekle? Vzpomínám na Ottu Weisse, Helžina otce, kterému se naskytla možnost být vyreklamován z transportu „na východ“. Odmítl s poukazem na to, že by místo něj musel jet někdo jiný. Nevrátil se. Vzpomínám na jiného vězně, člověka známého po válce svou laskavou povahou, ochotou pomáhat, který říkal, že jeho heslem v lágru bylo „Přežít a pomáhat přežít!“ a že se tam vždy snažil podle toho jednat. Vyprávěl ale, že na jaře 1945, kdy už měl za sebou léta koncentráku a byl vyčerpan dlouhým vězněním, dostal nakrátko lehkou práci: dohlížet na úklid. Přidělili mu skupinu starších vězňů. Samozřejmě se snažili šetřit síly a pracovat co nejméně. Jenže byla nahlášena kontrola a komando nebylo k nalezení. Jemu, jako vedoucímu komanda, ovšem hrozil trest. Nakonec je objevil ukryté. Popadl ho vztek, že nemají vůči němu ani trochu zodpovědnosti – a už už popadl klacek a napráhl ho...pak si ale uvědomil – Pane Bože – já je chci bít? Ty slabé zubožené lidské trosky? Zafal zuby, popadl koště a ostatní se sebrali a šli s ním uklízet. Dopadlo to dobře. Ale dlouho se sám sebe ptal: „Jak jsem mohl? Nechybělo moc a byl bych udeřil. Byl bych snad lepší než ti dozorci?“

Jaká morálka platí v pekle?

(Podle zdrojů: Holger Hintzen: *Zwei jüdische Schicksale*; Pavla Plachá, Jiří Plachý: *Terezínské studie a dokumenty 2008*.)

Obálka s podpisem odsouzeného Paula Raphaelsona (dole), obsahující část provazu použitého k popravě.

Rozhovor s Judis Urbanovou, roz. Baehrovou

Anna Lorencová

Tvůj válečný život nepatřil právě k těm nejsnazším; dalo by se říct, že se řadí spíš k těm nejtěžším. Pokud vím, přijela jsi do Terezína s transportem starých lidí z Berlína jako dvouleté miminko a ve vagonu Tě našel jeden z mužů „Transportdienst“, který pomáhal při vyklízení vagonů. Byla jsi někde v koutku, zabalená jen do deky a na krku jsi měla cedulku: Judis Baehr, zwei Jahre. Máš na tu dobu nějaké vzpomínky, pamatuješ si vůbec na něco z doby svého pobytu v Terezíně?

Pamatuji si, že jsme bydlely s maminkou na půdě, v takovém půdním prostoru.

Víc už nevíš?

Až po válce se zjistilo, že jsem byla deportována v lednu 1943 z „altersheimu“ Oranienburg v Berlíně. Byl to transport starých lidí, ke kterým mě přidali, protože moje skutečná matka zemřela hned po mém narození a otec byl zavražděn. Proto mě dali do toho starobince, jehož židovské osazenstvo poslali do Terezína. Byla to dlouhá cesta, trvala dva nebo tři měsíce, protože vlak objížděl skoro celou Evropu; brali lidi z Belgie a Holandska, možná i z dalších zemí. A teprve, když všechny ty staré lidi posbírali, přijel vlak do Terezína. Tam mě našel pan Leiner, když už všechny ty staré lidi v Terezíně vyložili. Někteří už byli mrtví. Vzal mě domů ke své ženě, která se stala mou maminkou, a zůstala jsem u nich až do doby, kdy byla maminka deportována do Osvětimi.

V tom půdním bytě jste bydleli jen s maminkou?

Ještě tam s námi byl mamincin synovec Jiříček, tomu bylo sedm, a mně asi tři nebo čtyři roky. S ním jsem trávila část svého dětství. Když maminka odjela do Osvětimi, nechala mě tam a já jsem přesvědčená, že jen proto, že jsme se tehdy rozdělily, jsme přežily. Kdybychom šly společně do transportu obě bychom zahynuly. Žádnou jinou vzpomínku do konce války nemám.

Kde jsi pak byla, když maminka odjela?

Nevím, pravděpodobně v nějakém dětském domově. Po válce jsem po tom pátrala, i maminka, ale nic jsme se nedozvěděly. Ti lidé snad již zemřeli nebo šli do plynu, nevím. V tom heimu jsem nenašla nikoho, kdo se o ty děti staral – a nikoho, kdo by se na mě ještě pamatoval.

Jak pokračoval tvůj život po válce, jak ses dostala z Terezína?

Z Terezína jsem odjela až 23. května, a báječný Přemysl Pitter mě vzal do zámku Olešnice, blízko Prahy. Teprve na jeho výstavě jsem se všechno dozvěděla, a tam jsem také zjistila, že v Olešnici byly jenom německé děti, sirotci z Terezína. Pan Pitter děti zřejmě rozdělil a v každém z těch zámků byl někdo jiný. V Kamenici byly jiné děti než v Olešnici, a ještě tam byl jeden další zámek.

Pamatuješ si pobyt v Olešnici?

Pamatuji si jenom to, když pro mě maminka přišla, a já ji okamžitě poznala. To byla naprostá náhoda. Ona totiž potkala člověka, který byl tehdy v Terezíně u registrace, kde byla uvedena všechna jména terezínských vězňů a transporty, kterými odjeli. To bylo na konci války a ten muž se jí zeptal, jak se mi daří a co se mnou je. Maminka myslela, že už nežiju, on jí dal adresu Přemysla Pittera a ona za mnou v září 1945 do Olešnice přijela. Nevzala si mě hned, přijela se jen podívat, vyzvedla si mě až za měsíc nebo dva, protože jsme neměly kde bydlet. Když se maminka vrátila do Prahy, neměla nic, žádné doklady, žádné peníze, nic. Pamatuji si, že tehdy v hotelu Praha bydleli emigranti, kteří se vrátili z války. Teprve později jí její švagr, Ruda Leiner, nabídl, že by mohla bydlet s ním v jeho bytě.

Pan Leiner, její manžel, se nevrátil?

Ten se nevrátil, zemřel někde na pochodu smrti, ale jeho bratr Ruda zůstal po celou dobu v Terezíně; k němu se pak nastěhovala, a teprve potom pro mě přijela. Moc dobře si na to pamatuju; přijela s tím švagrem a jeho bratrem, ti jediní se z celé velké rodiny vrátili a žili jsme pak všichni pohromadě až do doby, než maminka dostala dekret na byt ve Vodičkově ulici.

V roce 1946 jsem začala chodit do školy, ale musela jsem se naučit česky, což jsem dosud neuměla, maminka se mnou mluvila německy. Němčina jí ale byla proti mysli, takže jsme se obě učily česky. Ovšem u dítěte to jde bez problémů a já jsem pak chodila do české školy.

Ozvali se vám ještě někdy vaši němečtí příbuzní?

Moje příbuzná se ozvala až někdy koncem roku 1946. To byla sestra mé matky a její manžel byl mým poručníkem. Za pomoci Jointu a Červeného kříže zjistili, že jsem přežila, a chtěli, abych se vrátila do Berlína. Pro maminku to tu bylo velice těžké; nedostávala pro mě ani potravinové lístky. Později konečně dosáhla toho, že jsem dostala sirotčí důchod ve výši devadesáti korun, to bylo jediné, z čeho mě mohla živit. To bylo všechno velice složité. Ujala se mě moje německá teta, jenže ta měla vlastního syna. Žila ve smíšeném manželství, ale ti lidé nešli všichni do lágru. Její křesťanský manžel se vrátil z pracovního tábora a ona svého syna poslala k jeho příbuzným do Hamburku; mě už neposlala, měla obavu, že by to nemuselo dopadnout dobře, kdyby tam bylo ještě další židovské dítě. Proto mě potom dali do toho starobince, odkud jsem přijela do Terezína; byly mi dva roky.

Z rozhovoru, který s Tebou pořídila Anna Hyndráková, jsem se dozvěděla, že Tvá maminka mluvila o tom, že jste svědčily v procesu s Globkem a že se váš případ řešil i před soudem.

Já jsem totiž spadala pod Norimberské zákony, jejichž autorem byl právě Globke. Podle nich měli být všichni židé zlikvidováni; děti, dospělí, staří lidé, prostě všichni. Já tam byla spíš jako corpus delicti; já nemohla ani svědčit, jenom jsem tam byla, oni věděli, že jsem židovka a že jsem přežila. Ale byla to strašná fraška. Globke už dávno odstoupil, všechno se to odehrávalo ve východním Německu a celý proces byl úplně na nic, to byla jen velká bublina. To se mělo udělat hned po válce a ne až v roce 1962.

Čím jsi se po válce stala?

Když jsem skončila školu, vyučila jsem se prodavačkou textilu, což jsem dělala celý život a tam jsem také poznala svého muže. Byla jsem s ním 35 let, ale bohužel už zemřel. Narodila se nám dcera a mám dva velké vnuky. Po manželově smrti už jsem nechtěla být sama doma a šla pracovat na židovskou obec, pro lidi ze své komunity.

Co je důležitější: být pamětníkem nebo ochrana osobních údajů?

Michaela Vidláková

ani nevím, kolik škol po besedě se mnou „zavěsilo“ příběh mého života na internet. Určitě hodně, v Česku, v Německu, v Rakousku. Nebo kolik návštěv z USA. Kolik novinářů napsalo o mé návštěvě na školách článek do místního tisku. Někde se zeptali jestli smějí, někdy ani to ne, někdy stačilo mé přikývnutí, málokde jsem podepisovala nějaký souhlas. Totéž učinilo mnoho jiných pamětníků, právě tak je možno si je volně „vygooglovat“. Kolik pamětníků veřejně vyprávělo své vzpomínky na různých slavnostech, vzpomeňme třeba na Valdštejnskou zahradu, kde v rámci akce ICEJ vystupoval každý rok někdo z TI. Nezapomenutelně zapůsobila třeba Zuzana Růžičková, Jarda Kraus a další. A kolik je autorů, kteří napsali vzpomínkové knihy – jen tak na příklad – z našich krajanů Ruth Eliášová, Dagmar Lieblová, Evelina Merová, Pavel Stránský, Ruda Roden, Helga Weisssová-Hošková, Artur Radvanský, Erich Polák, Ota Kraus a Erich Kulka, Rudolf Vrba a Alfred Wetzler, Renée Friesová, Jirka Brody, Míša Kraus a řada dalších (prosím o prominutí všechny, které jsem vynechala). Všichni vystoupili na veřejnosti pod svým pravým jménem. Pokud se zachovaly, ukázali fotografie své rodiny, která většinou skončila v nacistických lágrech. Samozřejmě jsme většinou zcela regulérně podali svědectví také pro Spielbergovu nadaci i pro ŽMP, pro PT a já nevím kde všude.

Naším společným cílem bylo jediné: aby co nejvíc lidí slyšelo svědectví o šoa. Svědectví z první ruky, svědectví autentické, za kterým stál konkrétní člověk. Protože pro žádné svědectví nemají valnou váhu iniciály XY, tak jako pro žádný soud neplatí bezejmenný svědek nebo svědectví z druhé ruky.

Proč o tom píší? Protože v Česku vyšla kniha Jana Jelínka *A kde byl Bůh...?* Kniha je výpovědí sedmatřiceti lidí, kteří přežili holocaust. Jak uvádí sám autor, některé příběhy jsou pro dnešního čtenáře nepředstavitelné. Jelínek, jak říká, se k psaní knihy rozhodl z osobních důvodů, jelikož mu v koncentračních táborech zemřelo přes třicet příbuzných. „Já to cítím jako dluh, že jsem nezemřel i já. Stále si říkám, proč zrovna já. A tak jsem rád s přeživšími lidmi mluvil, spolu s nimi při jejich vyprávění plakal a rád jsem jejich výpovědi uveřejnil.“

Ale tady je kámen úrazu: tyto výpovědi totiž natočil autor v rámci natáčení pro Spielbergovu nadaci a ta je vázána přesnými pravidly, jimiž je natáčející vázán. Ta mu nedovolují

s jejich obsahem volně nakládat. Nicméně právě tyto výpovědi byly použity v uvedené knize. S celými jmény a fotografiemi. A tady je právě ten rozpor mezi tím, co je správné a co je pro dobro věci. Správné by bylo získat souhlas Spielbergovy nadace s uveřejněním, resp. od pamětníků či jejich potomků dostat oprávnění výpověď použít v připravované knize. A to se bohužel nestalo. Věřím autorovi a plně s ním souhlasím, že příběhy jsou natolik silné, že by je opravdu měli dostat do rukou čeští čtenáři, aby poznali, co se dělo s jejich spoluobčany. A co nejdříve, dokud je ta historie ještě aspoň v trochu živém povědomí. Jenže jsou i tací, kteří – snad ze strachu? – nechtějí mít svá jména zveřejněna. A protestují proti uveřejnění svých vzpomínek v dotyčné knize. Nevím, čeho se bojí, nevím o nikom z nás, kteří vystupujeme se svými příběhy veřejně, že by se komukoliv něco stalo. Nebo je ten argument, že mají strach, jenom záminkou pro uplatnění uraženého *ega*, protože se jich autor nezeptal? Ano, zeptat se měl. Nárok na ochranu osobních údajů jistě mají.

Ale to je to, na co se ptám: není snad nejdůležitější, že jejich příběhy ze šoa jsou zveřejněny TADY A TEDĚ, že se lidé dozvědí, co se dělo TADY a historicky vzato NEDÁVNO, že to snad pomůže, aby čtenáři pochopili, kam vede nejen nenávisť, ale i jen obyčejná lhostejnost okolí. Tohle by si měli uvědomit ti, kdo proti svému zveřejnění protestují! Před tím by mělo ustoupit vše, co negativního stojí za tím zveřejněním. Vše, včetně ochrany osobních údajů. Vše, včetně velice netaktní (slušně řečeno!) obrany autora knihy, že myslel, že všichni zpovídání jsou už mrtví. (I kdyby to byla pravda, k ničemu by ho to neopravňovalo.) Vše, včetně výtky, že jde o komerční důvod. Přece víme, kolik stojí vydat knihu, a jak málo lze vydělat na tak malém nákladu, jaký kniha měla, i v případě, že se celý náklad podaří rozprodat. V tomhle autorovi věřím, že o *prachy* mu rozhodně nešlo. Snad o prestiž a o osobní slávu? Těžko takovou literaturou dosáhne na Nobelovku.

Tak, co je důležitější: být pamětníkem a stát si za tím, celým svým jménem, celou svou osobou – nebo ochrana osobních údajů?

Článek vznikl jako reakce na „Kávu o čtvrté“ s autorem Janem Jelínkem moderovanou Ing. Janem Neubauerem na ŽOP dne 6. 11. 2014.

Brundibár po americku

(Knižka *Brundibár*, napsal Tony Kushner, ilustroval Maurice Sendak, vyšla v Hyperion Books for Children, USA, 2003. Odtud jsou také převzata vyobrazení.)

V USA vyšla dětská knížka jménem *Brundibár*. Na záložkách knížky samá chvála autora i ilustrátora, oba jsou nositeli všech možných významných cen a ocenění (podle Wikipedie jich získal autor 31, ilustrátor 11). I knížka je hodnocena jako velmi zdařilé dílo, byla např. jmenována v *New York Times Book Review* jednou z 10 nejzdařileji ilustrovaných knih roku 2003. Oba autoři uvedli *Brundibára* i jako operu na scénu v r. 2003 v Divadle opery v Chicagu a později v plném znění v r. 2005 v Berkeley a v r. 2006 v New Havenu. Oba mají židovský původ a svým pojetím *Brundibára* chtěli také připomenout osud terezínských dětí a uctít jejich památku, nelze jim tedy podsouvat snahu *Brundibára* zneuctít nebo zesměšnit, právě naopak.

Ovšem my, zvyklí na půvabné postavičky dětských knih a večerníčků z rukou Marie Fischerové-Kvěchové, Ondřeje Sekory, Heleny Zmatlíkové, Jiřího Trnky, Radka Pilaře, Zdeňka Milera, Vladimíra Jiráčka a dalších, se

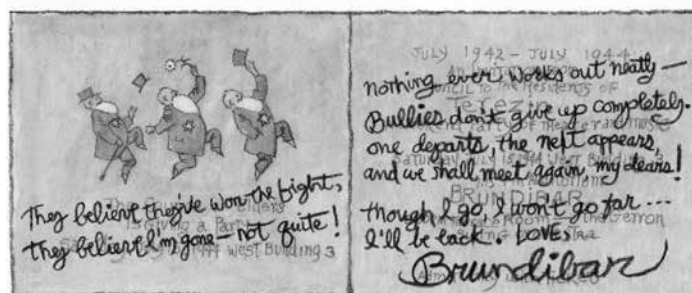

vyobrazením postav a postaviček amerického *Brundibára* určitě nenadchneme. Tím méně navíc se vzpomínkou na terezínská představení *Brundibára* se stejně půvabnými a tehdy ještě živými dětskými herci.

Podívejte se sami na obrázky ze jmenované knížky. I když *Brundibár* zde připomíná Hitlera – ano, i v Terezíně *Brundibár* představoval zlo – ale jen zcela symbolicky. *Brundibár* tu nebyl žádný směšně napoleonsky vystrojený šašek v doprovodu zlomyslné opičky, ale sympatický, zlo jen parodující Honza Treichlinger. A *Pepíček* a *Aninka* – opravdu jim přináležejí tyto přihlouplé obličejky? Nebo co by asi řekl *Orče*, *Zdeněk Ornest*, kdyby viděl tohohle vyjeveného pejska? A jak by se ta vzteklá kočka líbila *Elle Weissbergerové*? Také původní poetický a citlivý Hoffmeisterův divadelní text je v uvedené knížce okleštěn a zdeformován do několika zkratkovitých výkřiků v komiksových bublinách.

Ale co mi asi na knížce vadí nejvíc, to je přidaný konec, se kterým by nejspíš nesouhlasil ani autor předlohy, Adolf Hoffmeister, a už vůbec ne terezínská herci a diváci, jimž *Brundibár* právě symbolizoval naději, že zlo bude poraženo, že nad ním vyhrájeme. Pravda, pro většinu někdejších herců to byla jen naděje, která se mnohým bohužel neuskutečnila! Jenže přesto: Tento přidaný pesimistický a hrozivý konec do *Brundibára* nepatří, i když poválečné dějiny ukazují, že tak nereálný nejspíš vůbec není. Ta přidaná poslední stránka totiž vyhrožuje:

Oni si věří, že boj vyhráli,
oni věří, že už jsem v tahu –
I ba ne, ne tak docela,
tak dočista se jim to přece nepodaří,
tyrani se nikdy úplně nevzdávají.
Jeden odejde, objeví se další.
A my se zas, milánkové, jednou sejdem.
I když odcházím, nebudu daleko –
Vrátím se.
S láskou
váš *Brundibár*.

Hlavně se tedy ptám: Smí se vůbec takto zasahovat do celého smyslu nějakého díla?

Michaela Vidláková

Nenávist je selhání představivosti (Hate is a Failure of Imagination)

Program jednoho zajímavého literárního pásma.
Z webu, z angličtiny přeložila Michaela Vidláková

Nerozumím tomu, co Graham Greene myslel tímto citátem, nicméně:

9. října 2014 se pod tímto názvem konal na českém generálním konzulátu v New Yorku literární večer, pásmo věnované vzpomínce na židovské umělce, kteří byli před 70 lety nacisty zavražděni.

Literární koláž, kterou sestavil a uvedl **Michael Lahr**, byla vytvořena z textů Alice Herz-Sommerové, George Kafky, Paula Arona Sandforta, Leo Strausse, Viktora Ullmanna a Ilse Weberové. Přednesl ji **Gregorij H. von Leitis**.

Kdo byli autoři těchto textů? Na to odpovídá text programu:

Paul Aron Sandfort (1930 – 2007), byl deportován do Terezína jako 13letý chlapec a hrál v orchestru při divadelním představení Brundibár na trubku. Holocaust přežil a po letech vtělil své zážitky do několika divadelních her a povídek. Až do své smrti byl poradcem a honorárním ředitelem Elysium – BTC.

Viktor Ullmann, hudební skladatel a kritik, byl poslán z Terezína do Auschwitzu v říjnu 1944 a ihned po příjezdu zavražděn.

Leo Strauss, vídeňský kabaretní umělec, rovněž zavražděný v Auschwitzu, se v koncentračním táboře snažil odvést myšlenky svých spoluvězňů alespoň na chvíli od kruté táborové reality a povzbudit je svými britkými kabaretními čísly.

Alice Herz-Sommerová, klavíristka, narozená v Praze v r. 1903, přežila holocaust v Terezíně. Až do své smrti 23. února 2014, byla také honorární ředitelkou Elysium – BTC. Když byla v době procesu s Adolfem Eichmannem

v Jeruzalémě opět konfrontována s hrůzami holocaustu, došla k závěru, že „Člověk nesmí nenávidět. Člověku ale ani nesmí být umožněno, aby se naučil nenávidět“.

Ilse Weberová napsala za dobu svého věznění v Terezíně více než 60 básní, v nichž zachycuje detaily každodenního života v táboře. I ona byla zavražděna v Auschwitzu, ale její básně se zachovaly.

Georg Kafka (1921–1944). V Terezíně složil scénickou báseň „Orfeova smrt“ a další verše. Z Terezína byl v květnu 1943 deportován do Auschwitzu, pak dále do Schwarzhede, kde zahynul.

Terezín hrál v hanebné mašinerii nacistického režimu velmi speciální úlohu. Měl to být nástroj propagandy, který by odvedl pozornost světa od reality „konečného řešení“. Po určité období měli terezínští vězňové možnost být umělecky aktivní. Mohli organizovat přednášky, koncerty, divadelní hry, dokonce i kabaretní představení. Ale pod touto cynickou maskou systematická mašinerie holocaustu pokračovala bez zábran.

Nacisté neúnavně rozdmýchávali nenávist proti Židům. Snažili se je odlidštit a ponížít. Ale umělci uvěznění v Terezíně čelili této nenávisti – kterou Graham Greene tak výstižně nazývá selháním představivosti – právě mocným nápoem své představivosti. Svou uměleckou fantazií, svou tvůrčí silou, energií svého důvtipu pozvedávali ducha spoluvězňů.

Literární pásmo „**Nenávist je selhání představivosti**“ je odkazem magické moci představivosti a hluboké lásky a lidskosti umělců, uvězněných v koncentračním táboře Terezín.

„V žádném případě jsme neseseděli plačice u řek babylonských, a naše vůle ke kulturnímu životu byla stejně silná jako sama vůle žít,“ napsal Viktor Ullmann.

Program se zmiňuje o Alici Herz-Sommerové a Paulovi Sandfortovi jako o honorárních ředitelích Elysium – BTC. Co to je Elysium – BTC?

Zkratka BTC znamená Between two continents – mezi dvěma kontinenty. Je to nezávislé sdružení se sídlem v Mnichově a New Yorku, které se snaží uměleckými prostředky vytvářet mosty porozumění a míru a spojovat lidi pomocí divadla, koncertů, přednášek, výstav a dalších uměleckých prostředků se snahou překonat bývalé i nynější bariéry mezi etnickými, náboženskými a politickými skupinami a režimy.

Podrobněji na webu http://www.elysiumbtc.org/elysium_current_german/frame.html

Po tříleté německo-české spolupráci Terezínské varhany znějí opět v plné kráse

Jejich zmlknutí a rozeznění je i historický symbol

Fanfárami trubačů Pražského hradu na schodech kostela *Vzkříšení Pánie* v Terezíně byl 14. září 2014 zahájen koncert, jenž byl víc než jen hudebním zážitkem. Návštěvou předsedy německého Spolkového sněmu Prof. dr. Norberta Lammerta a jeho českého kolegy v úřadu Jana Hamáčka, předsedy Poslanecké sněmovny, získal i kulturně politické dimenze, vyjádřené jak v projevech tak i ve společné návštěvě pamětního místa u kolejí, kde oba vzácní hosté vzpomněli obětí a položili květiny.

Podnětem k této návštěvě byl slavnostní koncert, při němž byl (po prvním interním koncertě v červnu) české a německé veřejnosti představen velkolepý zvuk opravených varhan. K jejich obnovení finančně přispěl rozhodující měrou host z Německa, předseda Spolkového sněmu Prof. dr. Norbert Lammert.

Prof. dr. Lammertovi nešlo však jen o záchranu hudebního nástroje před zkázou, spatřuje – jak to vyjádřil už o několik let dříve, kdy převzal záštitu nad dvěma benefičními koncerty pro Terezín a jeho varhany (viz TI č. 63) – jak v obnově, tak v předchozím zmlknutí varhan dimenzi historických symbolů, spatřuje v tom „obraz civilizačního zlomu za šoa s nenahraditelnou ztrátou lidí, ducha a kultury“. A dnes, kdy je plný zvuk varhan v terezínském kostele – v asociaci na jeho jméno – „vzkříšení“, to lze chápat jako obnovení tolerance, lidské důstojnosti a svobody, a to znamená jako obnovení oněch hodnot, jež měly být nacistickým systémem teroru potupeny a zničeny.

Máme však také – jak řekl dále – „důvod k naději, jako křesťané, jako židé, jako demokraté“. Tato naděje, vyslovená na závěr, se jeví v lednu 2015 po událostech v Paříži, po teroristických útocích i po solidaritě s oběťmi, projevené téměř po celém světě, téměř prorocky. A dnes bychom patrně přidali: „Jako křesťané, jako židé, jako muslimové, jako demokraté.“ A maně se ptáme, co by bývalo bylo, kdyby taková široká a otevřená solidarita existovala před 70 lety.

Růžena Čechová, starostka Terezína, vítá Prof. dr. Norberta Lammerta. V pozadí Gaby Flatow.

Rozumí se samo sebou, že tak náročné poselství může předat jen koncert, jenž splňuje i po umělecké stránce vysoké nároky, jak pokud jde o díla tak o interprety. Varhanici Lenka Fehl-Gajdošová, jež žije už 20 let v Berlíně, a uznávaný Pavel Černý, dali zaznít terezínským varhanám opět v plné kráse, a to skladbami romantické hudební literatury, pro ně nejhodnějšími: skladbou Alexandere-Pierre-François Boellyho, Fugou C-dur J. S. Bacha (v romantické edici Karla Straubeho) a – vzácností – Sonátou d-moll pro čtyři ruce Gustava Adolfa Merkela (1827–1885). Kromě toho zazněly Tři věty pro flétnu a varhany (Lina Böhme, flétna a Lenka Fehl-Fajdošová, varhany) devětadvacetiletého Jehana Alaina, zabitého roku 1940. Vystupňovat intenzitu se podařilo ještě jednou výběrem *Biblických písní* Antonína Dvořáka v podání dojemně zpěvného barytonu Ludka Veleho, doprovázeného citlivě Pavlem Černým na varhany. Ten po přestávce uvedl spolu s mladým zpěvákem Karlem Jakubů jako světovou premiéru ještě dílo Jaroslava Krčka *Modlitba sv. Václava*, které J. Krček napsal k této příležitosti a přesně pro tyto varhany. Dílo, jež pokračuje v nejlepší smyslu v tradici právě vyslechnutého Dvořákovy díla a navíc dalo posluchačům zažít i vroucnost a sílu těchto varhan.

„Báječně sestavený program koncertu,“ to také nazval host z Německa. Závěr koncertu a jeho vyvrcholení tvořily výňatky z *Německého requiem* Johannese Brahmsa díky vysoce transparentnímu a citlivému vystoupení sboru a orchestru souboru *Junges Ensemble Berlin* pod vedením Franka Markowitsche a naprosto čistému sópránu Narine Yeghiyan, členky Státní opery v Berlíně.

Jestliže se už úvodní slova hluboce dotkla myšlenek i smyslů, tak hudba a obdiv přesvědčujícího zvuku varhan téměř zhmotnily ducha smíření. Po potlesku musel být vyjádřen dík umělcům, D. Lieblové a čestnému hostu a druhému nejvyššímu reprezentantu Německa: „Jsme rádi,“ řekla předsedkyně Nadačního fondu Hans Krása, „že v čele našeho státu dnes stojí osobnosti jako vy, pane profesore dr. Lammerte.“ Teprve po dlouhé chvíli ticha a porozumění následoval závěrečný aplaus.

Koncert, který se svou veškerou historickou dimenzí vyznačuje také nový úsek v Terezíně a pro Terezín. Terezín, který může čím dál tím víc utvářet svou vlastní historii, nyní také zvukem těchto varhan, trvalým symbolem zkázy a obnovy, pro odpovědnost nás všech nyní i v budoucnu.

Gaby Flatow

Slavnostní koncert u příležitosti obnovení restaurovaných varhan v kostele Vzkříšení Páně

Terezín 14. 9. 2014

Projev předsedy Spolkového sněmu Prof. dr. Norberta Lammerta

Vážená paní starostko, pane předsedo Poslanecké sněmovny, milý kolego Hamáčeku, pane náměstkovi ministra, pane velvyslanče, vážená paní Lieblová, vážená paní Flatow, dámy a pánové,

dne 14. září 1714, na den přesně před 300 lety, byla v Berlíně zasvěcena Stará synagoga, první vlastní židovská modlitebna v Berlíně. Předtím připustil kurfiřt Friedrich Wilhelm tolerančním ediktem usídlování židů. Dnes odpoledne, o tři sta let později, se v Berlíně koná demonstrace proti antisemitismu, proti xenofobii, proti netoleranci. Obě data ukazují šíři toho, s čím bylo co dělat nejen tehdy, ale s čím máme skutečně co dělat i dnes ve světě, za něž neseme zodpovědnost.

Mezi mnoha místy v Německu i ve světě, jež nás napadnou, musíme-li mluvit o netoleranci, má Terezín zcela zvláštní úlohu. Terezín byl nejen jedním z míst organizované netolerance a ničení lidského života, zároveň byl snad nejbrutálnějším výrazem opovrhujícího cynismu nacistického systému, jež takové místo vydával zároveň za židovské vzorové sídliště, za „ghetto pro staré“ a za „kolonii umělců“.

Nacisty napadlo, že by mohlo existovat něco jako „zrůdné umění“, a pokud vůbec existuje něco jako hudba šoa, tak se s žádným jiným místem nepojí víc než s Terezínem. Jsou to velká jména, jež jsou spojena s tímto městem a s tímto táborem a já jsem vděčný za snahy navrátit je do povědomí, opět je vzkřísit a vyhradit jim místo v našem hudebním a kulturním životě, což si bezpochyby zaslouží. Viktor Ullmann, jedna z těchto velkých osobností, chápal svou práci zde jako skladatel ve své době výslovně jako pokus vzepít se hudebními prostředky civilizačnímu zlomu. Nemusím vysvětlovat, že se to samotnému skladateli nemůže podařit, pokud to zbytek společnosti nebude považovat za svůj úkol.

Pokládám za výmluvný symbol, že byly varhany zde, v terezínském posádkovém kostele, tak dlouho němé. Je to pro mne silným výrazem civilizačního zlomu za šoa s nenahraditelnou ztrátou lidí, kultury, ducha. Avšak právě dnešní Terezín není pouze synonymem bezpříkladných zločinů proti lidskosti, je také – víc než kterékoliv jiné místo – symbolem opory, již skýtá síla hudby a umění.

Setkáváme se dnes v kostele, který je věnován „Vzkříšení“. Považuji za zvlášť krásné, že dnes můžeme slavit nejen znovuvzkříšení varhan, ale můžeme to doufám považovat i za znovunastolení tolerance, lidské důstojnosti, svobody – jako předpokladu pro každou řádnou společnost, chce-li žít trvale a v míru.

Rád bych poděkoval těm, kdo tuto dnešní událost vůbec umožnili, členům orchestru, sborů, varhaníkům, avšak také právě těm, kdo po mnohá léta nenápadnou a neustálou prací dosáhli, že se to vůbec může konat. Vám, paní Lieblová, bych chtěl vyjádřit svou úctu a dík, i vám, paní Flatow, za vaši trpělivou a houževnatou práci na tomto projektu, děkuji též za pozvání k účasti.

Těším se s vámi na nádherně sestavený program koncertu, který, jak jste viděli, zakončí výňatky z Německého Rekviem Johannese Brahmsa, mezi nimi i oddílem nazvaným *Máte nyní zármutek*. – Ano, právě na místě, jako je toto, máme důvod k zármutku – avšak máme právě také důvod k naději, jako křesťané, jako židé, jako demokraté, jestliže si uvědomíme zodpovědnost, kterou máme za svět, v němž žijeme.

Prof. dr. Norbert Lammert (CDU) je od roku 2005 předsedou Spolkového sněmu, tzn. reprezentuje tím legislativu a zastává po prezidentu (tč. Joachim Gauck) druhý nejvyšší úřad ve státě, ještě před spolkovou kancléřkou (tč. Angela Merkelová).

Norbert Lammert se narodil roku 1948 jako nejstarší ze sedmi dětí. Po maturitě a vojenské službě studoval v Bochumu a Oxfordu politické vědy, sociologii a novější dějiny. Od roku 1980 je členem Spolkového sněmu. Obdržel četná vysoká politická a kulturní vyznamenání, od roku 2008 je honorárním profesorem univerzity v Bochumu, 2010 byl jako milovník hudby, který hrál jako dítě i na varhany, jmenován čestným členem Německé hudební rady.

V roce 2012 převzal záštitu nad benefičním koncertem, který pořádal Nadační fond Hans Krása – Terezín 8. května v Berlíně, a poté dal k dispozici ještě chybějící prostředky k opravě terezínských varhan.

Varhany v terezínském kostele MISTROVSKÉ DÍLO OBDOBÍ ROMANTIKY

Poznámky k jejich obnově

Tento mimořádný nástroj, postavený roku 1898 tehdy světoznámou firmou bratří Riegrových, je skutečně mistrovským dílem epochy romantického varhanářství. Tyto dvoumanuálové varhany zaznívají v úchvatné akustice tohoto kostela v dokonale vyvážené intonaci. Jsou tak vhodné k liturgickému doprovodu i ke koncertům romantické varhanní hudby.

Před opravou byla nutná náročná prohlídka tohoto cenného nástroje. Významná byla výroba 250 kopií historických kovových píšťal, jakož i práce na mechanické traktuře, která byla po druhé světové válce silně poškozena ruskými vojáky a nyní přesně restaurována až do nejmenšího detailu. Vrcholem téměř rok trvající obnovy pak byla intonace varhan a ladění píšťal, které trvalo několik týdnů. Varhany v Terezíně znějí nyní plně a v majestátním plenu tak, jak se předpokládalo v roce 1898.

Obnova by nebyla možná bez obětavé snahy těch, kdo se nadchli pro terezínské varhany a společně opatřili finanční prostředky. Díky intenzivní dlouholeté spolupráci města Terezín s báječnou Gaby Flatow, předsedkyní Nadačního fondu Hans Krása-Terezín, se podařilo získat nejprve podporu Česko-německého fondu budoucnosti aj. a pak, na základě benefičního koncertu dne 8. května 2012 v Berlíně, rozhodující podporu předsedy Spolkového sněmu Prof. dr. Norberta Lammerta. Díky patří však také mnoha německým i českým umělcům, bylo jich celkem víc než 500, kteří šesti benefičními koncerty v Terezíně i v Berlíně také přispěli k financování.

Obnovu těchto kouzelných varhan provedla varhanářská firma Dlabal – Mettler z Bílska u Olomouce, koncept vypracoval Pavel Černý, jeden z nejznámějších českých varhaníků a znalců varhan, jež také účinkoval při obou zahajovacích koncertech dne 13. června a 14. září 2014.

Anna Mettlerová

Výstavy v Památníku Terezín v roce 2015

pokračování z minulého čísla Terezínské iniciativy, str. 18

Eli Fischer

2. dubna – 31. května 2015, předsálí kina Muzea ghetta.

Výstava bude zahájena vernisáží, která se bude konat 2. 4. 2015 od 14 hod. v předsálí kina Muzea ghetta.

Výtvarná výstava (plakáty)

Výstava k 70. výročí osvobození

7. května – 31. července 2015, předsálí kina Malé pevnosti Terezín.

Výstava bude zahájena vernisáží, která se bude konat 7. 5. 2015 od 14 hod. v předsálí kina Malé pevnosti.

Dokumentární výstava Památníku Terezín

Závěrem

14. května – 30. října 2015, výstavní prostory IV. dvora Malé pevnosti Terezín.

Výstava bude zahájena vernisáží, která se bude konat 14. 5. 2015 od 14 hod. ve výstavních prostorech IV. dvora Malé pevnosti.

Projekt výtvarníků Jiřího Sozanského a Ivana Bukovského k 70. výročí konce 2. světové války.

V roce 2015 uplyne 70 let od ukončení 2. světové války. Generace narozená těsně po 2. světové válce vyrůstala v klimatu vyrovnávání se s touto katastrofou. Téma 2. světové války bylo nosné pro generaci, která s ní neměla osobní, ale zprostředkovanou zkušenost.

Do této kategorie patří výtvarní umělci Jiří Sozanský a Ivan Bukovský, kteří nastoupili na českou výtvarnou scénu v první polovině 70. let minulého století, v období tzv. normalizace.

Přesto, že se v té době těšila podpoře Husákova režimu pouze kultura odpovídající ideologickým klišé, dařilo se oběma autorům pracovat v prostředí Malé pevnosti na nezávislých projektech v letech 1977–1980.

V té době museli svoji činnost v Památníku ukončit pod tlakem komunistického aparátu. Po převratu v roce 1989 na své angažmá v letech 70tých navázali a vraceli se s projekty již jako solitéři. Nebyly to návraty formální. Po rozpadu totalitních režimů byla odtajněna řada skutečností, které změnily pohled na průběh válečného konfliktu v mnoha souvislostech a byly důvodem k další reflexi.

Jiří Sozanský a Ivan Bukovský mají své důvody se v roce 2015 k oslavám ukončení 2. světové války připojit, protože jde o téma, které je provází celý umělecký život a kterému se systematicky věnují. Garantem projektu bude občanské sdružení Symposion, kurátorem Jiří T. Kotalík.

„...a na troskách ghetta budeme se smát...“

9. – 30. června 2015, předsálí kina Muzea ghetta Terezín.

Výstava bude zahájena vyhlášením výsledků soutěže, které se bude konat 9. 6. 2015 od 13 hod. v kinosále Muzea ghetta.

Výstava soutěžních studentských prací

Svatopluk Klimeš

9. července – 31. října 2015, předsálí kina Muzea ghetta Terezín.

Výstava bude zahájena vernisáží, která se bude konat 9. 7. 2015 od 14 hod. v předsálí kina Muzea ghetta.

Výtvarná výstava

Doplňující a upřesňující informace jsou průběžně zveřejňovány na webových stránkách Památníku Terezín v sekci „Aktuálně-Výstavy“, resp. „Aktuálně-Akce“:
<http://www.pamatnik-terezin.cz/cz/aktualne/vystavy-2>

Studentská výtvarná práce inspirovaná návštěvou Terezína

Denisa Ponomarevová: Jak vidím Terezín
15 let, ZŠ Smetanova, Lanškroun

Nezapomeň své jméno

říkala mladá Ukrajinka své malé dcerce, když byly obě zavlčeny do Osvětimi. *Vergiss deinen Namen nicht. Die Kinder von Auschwitz* se jmenuje i nová kniha Alwina Meyera, která vyšla letos v lednu k 70. výročí osvobození Osvětimi. A. Meyer se osudy dětí, které přežily Osvětim, zabývá víc než 30 let. Svou první knihu *Die Kinder von Auschwitz* napsal už v roce 1988, vyšla ve dvou vydáních a byla přeložena i do japonštiny. Nová kniha je mnohem rozsáhlejší, má 750 stran a je i jinak koncipovaná. Autor našel na 40 lidí ze všech možných zemí, kteří přežili Osvětim jako větší či menší děti a popisuje jejich osudy od doby před válkou až do současnosti.

V den vydání knihy byla v Památníku německého odboje v Berlíně zahájena i stejnojmenná výstava, na kterou jsem byla pořadatelé pozvaná. Kromě mne tam byl ještě další pamětník, Jack (původně Janek) Mandelbaum z Polska, jenž žije v USA. Na zahájení výstavy přišlo přes 200 lidí, mj. i dr. Munk a doc. Blodig a několik členů Dolnosaského spolku pro podporu Terezína. Promluvil Christoph Heubner, místopředseda Mezinárodního osvětimského výboru, ředitel Památníku německého odboje Johannes Tichel, Alwin Meyer i my dva pamětníci.

Hlavní projev přednesl spolkový ministr spravedlnosti a ochrany spotřebitelů Heiko Maas. Mimo jiné řekl: „...*Žádná skupina obětí nebyla nevinnější a nikdy nebyla vina větší, než při zločinech spáchaných na dětech z Osvětimi... Vzpomínka na to, co přinesly rasismus a nacionalismus lidstvu, je důležitá právě dnes. V době, kdy extremisté znovu zasévají nenávist a chtějí rozdělit naši společnost... Protože žijeme ve svobodné a otevřené společnosti, nesmíme připustit, aby byli lidé opět rozdělováni podle původu, barvy pleti, podle rasy či náboženství. Proto můj apel ke všem: Přijďte na tuto výstavu! Podívejte se na to, co kdysi způsobil*

rasismus a antisemitismus. A jestli vás nedojímají děti z Osvětimi, pak nemáte srdce, pak nejste lidé!“

Výstava působivým způsobem zobrazuje slovem i řadou fotografií životní příběhy asi dvaceti z těch, o nichž se píše v knize. Z Česka jsme tam všichni, koho A. Meyer během těch let zpovídal.

V Berlíně potrvá výstava až do konce března a pak se vydá po Evropě. Doufejme, že se časem dostane i do Terezína.

D. Lieblová

Smutná zpráva

V pátek 6. 3. 2015 zemřel Tomáš Haas, ZL. Pohřben byl ve středu 11. 3. 2015 na židovském hřbitově v Mannheimu, městě, kde žil od roku 1973 a kde žijí jeho čtyři děti a vnoučata. Bylo mu 74 let.

Pro ty, kteří jste ho neznali, Tomáš byl synem malíře a karikaturisty Bedřicha Fritty (původním jménem Friedrich Taussig, z něhož si sestavil své nové příjmení) a jeho ženy Johanny. Narodil se 22. 1. 1941 jako ocechovaný Žid, ale ještě na svobodě. Už 4. 12. 1941 odjel jeho táta transportem do Terezína, kam ho 2. 7. 1942 následoval s mámou. V Terezíně byl táta, známý malíř a karikaturista (Prager Tagblatt, Simplicissimus), jmenován vedoucím skupiny malířů, kteří měli za úkol malovat pro vedení tábora. Kromě toho však malovali i co viděli, což byla hrůza a smrt. Ale Fritta také namaloval svému synovi k třetím narozeninám knížku Tomíčkovi plnou barev a úsměvů, kde si představuje Tomíčkovu profesi a jeho manželku... Někdo se snažil vynést jednu takovou hrůznou malbu z lágru, a tak byla celá skupina (mezi nimi i Leo Haas) 17. 7. 1944 zatčena gestapem a i s jejich rodinami poslána na Malou pevnost. 26. 10. 1944 byli Fritta a Haas posláni do Auschwitzu, kde 5. 11. 1944 Fritta zemřel vysílením v náručí Leo Haase. Leo Haas byl pak poslán do Sachsenhausenu, do tzv. Fälscherkomanda padělat britské bankovky, a válku přežil. Johanna

Frittová a Erna Haasová zůstaly na Malé pevnosti s malým Tomášem. Johanna zemřela asi 11. 2. 1945 a Erna přežila. Po válce Erna a Leo Haasovi adoptovali malého Tomáše.

Erna velmi brzy zemřela na následky věznění a Leo se v době protizidovských procesů padesátých let odstěhoval do východního Berlína, kde žil až do své smrti v roce 1983. Tomáš zůstal v Praze. V prosinci 1964 oddal vrchní rabín Feder Tomáše s jeho milovanou Věrkou ve Staronové synagoze. Narodily se jim čtyři děti, synové David, Daniel a Ronny a dcera Michal. První dva ještě v Praze, ti ostatní již venku. Když totiž přišli Rusové, celá rodina odjela do Vídně, odtud do Izraele a v roce 1973 do Německa, kde Tomáš pracoval jako městský knihovník a Věrka ve výzkumné laboratoři významné farmaceutické firmy Boehringer. Věrka zemřela v roce 1994 a Tomáš se z toho nikdy úplně nevzpamatoval.

Naše tradice říká, že umíráme dvakrát. Když fyzicky zmizíme a podruhé, když vzpomínka na nás zmizí z paměti těch, kteří nás znali a měli rádi. Proto se při takové příležitosti říká, aby jeho duše byla přijata do svazku živých. My všichni, kteří jsme ho znali a měli rádi, my všichni ho budeme mít v tom našem svazku. V té knížce maleb jeho táty k Tomášovým třetím narozeninám jsou jeho rodiče na obláčku a dívají se na Tomáše a jeho milovanou, teď sedí na obláčku Tomáš s Věrkou a dívají se dolů na svoje děti a na děti svých dětí...

(Výňatky z dopisu Karla Wienera pro Děti Maislovky.)

INFORMACE – VZKAZY – VÝZVY – PROSBY

Zveme vás na sněm Tereziánské iniciativy, který se koná ve středu 15. dubna 2015 v hotelu DUO v Praze (Teplická 492, Praha 9). Zahájení v 10.00 hodin, prezenze od 9.15 hodin.

Jom ha-Šoa – Den vzpomínání na oběti holocaustu

se letos bude konat v Praze na náměstí Míru ve čtvrtek 16. dubna 2015 od 14 do 17 hodin.

Tereziánská tryzna se letos koná v neděli 17. května 2015 na Národním hřbitově od 10.00 hodin

Dopravu z Prahy do Terezína a zpět zajišťuje Tereziánská iniciativa. Autobus odjíždí jako vždy z ulice Na Florenci, sraz v 8.15 hod., odjezd v 8.30 hod. Přihlášky přijímá Marta Jodasová, tel.: 222 310 681.

Zveme vás na další promítání celovečerního dokumentárního filmu Matouše Bičáka a Přírodní školy

Toman Brod

Praha – Terezín – Birkenau – Märzbachtal – Praha

do velkého sálu Městské knihovny v Praze v **neděli 29. března 2015 od 18 hodin** (Mariánské náměstí 1, Praha 1), vstupné 40 Kč.

Film vznikl tři roky, skupina mladých lidí cestovala s Tomanem Brodem po stopách jeho dramatického osudu z doby druhé světové války. Dokumentární film, který vznikl během návštěvy Prahy, Terezína, Birkenau i Märzbachtalu, diváka oslovuje nejen strážlivým vyprávěním pamětníka, ale i atmosférou autentických míst. Film se nesnaží prvoplánově šokovat ani fabulovat. Dává na pozadí plynutí příběhu chlapce z temných časů možnost zaslechnout ticho v hlubině vlastní duše i otázky po hlubším smyslu utrpení, štěstí a vlastního bytí. Více najdete na matofilm.cz/tomanbrod.

Rádi bychom vás také upozornili na další zajímavé akce, které se budou konat v průběhu března, více najdete na webu Tereziánské štafety na www.terezinskastafeta.cz.

Tým Tereziánské štafety

Za dobu svého působení pamětníka

ve školách jsem od r. 1996 dostala už desítky písemných poděkování od posluchačů i od vyučujících. V barevných obálkách, zdvořilá, krásně tištěná, s kresbami, fotografiemi, podpisy. Ovšem nejvíce si vážím tohoto, které mi při odchodu strčila do dlaně jedna žákyně 5. třídy ZŠ v Praze 6. Na zmačkaném kousku papírku, bez podpisu...

Michaela Vidláková

Den památky šoa v Evropské komisi

Text i foto: Martin Liebl

Dne 27. 1. 2015 se v sídle Evropské komise v Bruselu uskutečnila vzpomínková akce u příležitosti připomenutí šoa. Zhruba 200 účastníků bylo svědky oficiálního otevření výstavy připomínající fakta o holocaustu v různých částech Evropy. Ústřední součástí celé akce bylo moderované vystoupení Dagmar Lieblové a Elie Buzyna, kteří podali přímá svědectví o svých životních příbězích.

Setkání zahájil eurokomisař Dimitris Avramopoulos, který ve své řeči připomněl, že šoa není uzavřenou kapitolou evropské historie. Zdůraznil, že každá nastupující generace evropských občanů musí být stále konfrontována s nelidskou a nepochopitelnou částí evropských dějin, kterou šoa představuje. Připomněl rovněž, že řešení současných problémů Evropy týkající se utlačování menšin a diskriminace může čerpat z poučení, které nám šoa zanechává.

U řečnického pultu jej vystřídal zástupce Státu Izrael v Evropské unii Ronen Gil-Or. Ve své krátké, ale úderné řeči připomněl vzrůstající počet projevů antisemitismu v Evropě a vyjádřil závazek Státu Izrael těmto projevům čelit. Vyzval zástupce Evropské komise k účasti na Židovském fóru, které proběhne v Izraeli v červnu tohoto roku.

Řečníky pak na podiu vystřídal moderátor setkání Bruno Boyer se svými vzácnými hosty, přímými svědky šoa, kteří měli možnost seznámit účastníky se svými životními příběhy. Dagmar Lieblová i Elie Buzyn hovořili o svých zážitcích z koncentračních táborů, kterými prošli, i o důvodech, které

je vedli k aktivní podpoře památky šoa. Dagmar Lieblová zdůraznila, že čas je neúprosný a pro zachování schopnosti čelit hrůzám, které šoa představuje, je třeba seznamovat mladou generaci s přímým svědectvím.

Závěrečným řečníkem setkání byl Michal Frankl, vedoucí Oddělení pro dějiny šoa z Židovského muzea v Praze, který hovořil o problematice zprostředkování odkazu šoa mladé generaci a zdůraznil potřebu právě takových moderovaných svědectví přímých účastníků, které Evropská komise organizovala.

Kromě mluveného slova byla ke slyšení i hudba. Společnost Voix Etouffées ze Štrasburku obohatila setkání vystoupením mladých umělkyní, které předvedly díla židovských autorů.

Závěr večera již patřil neformálnímu setkávání a diskusím účastníků. Na všech bylo vidět, že koncepce večera i předaná svědectví našly své příjemce. Doufejme, že v srdcích účastníků toto setkání dlouho zůstane.

Zajímavý večer na velvyslanectví Spolkové republiky Německo

Dne 28. 1. uspořádalo velvyslanectví SRN spolu s Pražským literárním domem večer s Margot Friedländer. Její životopis *Versuch, dein Leben zu machen* vyšel v roce 2011 i česky pod názvem *Útěk z Berlína. S židovskou hvězdou v kapse*. Po krátkých projevech pana velvyslance a ředitele Pražského literárního domu, se slova ujala autorka. Drobná, bělovlasá, elegantní dáma, ročník 1921, předčítala asi tři čtvrtě hodiny jasným hlasem ze svého životopisu.

Za svobodna se jmenovala Bendheim a žila se svou matkou a bratrem v Berlíně. V roce 1942 gestapo zatklo jejího bratra a matka se vydala na gestapo dobrovolně. Předtím zanechala u známých malý adresář a jantarový náhrdelník. Ten nosí paní Margot zřejmě na krku pořád. Poté, co zůstala sama, se jí podařilo žít nějakou dobu v ilegality, ale nakonec nešla ani ona zatčena a v červnu 1944 byla deportována do Terezína, kde se seznámila se svým budoucím manželem. Oba přežili a po válce se vystěhovali do USA. Její matka i bratr přišli o život v Osvětimi. Po manželově smrti se vrátila do Německa a od té doby předčítá ze své knihy, neúnavně chodí na besedy do škol, diskutuje s žáky i studenty. Ostatně jako mnozí z nás.

Večer proběhl v příjemné atmosféře, krásný sál velvyslanectví, který jsme poznali loni v říjnu, byl opět plný.

DL

**Tereziánská
iniciativa**

Vydává Tereziánská iniciativa, Jáchymova 3, Praha 1. Telefon: 222 310 681, e-mail: terezinskainiciativa@email.cz.

Redakční rada: Eva Fantová, Doris Grozdanovičová, Anna Lorencová, Michal Stránský, Michaela Vidláková

Bankovní účty: v CZK: 59433011/0100, v USD: 348331234555011/0100

Číslo 74 vyšlo v březnu 2015.

MK ČR E 10779